

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију 25. 03. 2015, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. др Верица Копривица, доцент за ужу научну област Бохемистика, 17. 03 2004, Филолошки факултет Универзитета у Београду; 2. др Божо Ћорић, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (у пензији), 18. 10. 1995, Филолошки факултет Универзитета у Београду; 3. др Милена Ивановић, доцент за ужу научну област Украјинистика, 03. 09. 2013, Филолошки факултет Универзитета у Београду.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Катарина, Небојша, Митрићевић-Штепанек 2. Датум рођења, општина, република: 13. 10. 1971, Савски венац, Београд, Србија 3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 28. 12. 2005, Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Значење и употреба деминутива у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику“ 4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Наука о језику, бохемистика, чешки језик
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Глаголски префикси у функцији изражавања количине радње у чешком и српском језику“
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл. Докторска дисертација Катарине Митрићевић-Штепанек има укупно 360 страна и садржи Резиме на српском и енглеском језику (4–9), Увод (14–71; 1. Префиксална творба глагола, 2. Глаголски префикси – формална страна, 3. Функције глаголских префикса, 4. Глаголски префикси као предмет истраживања, 5. Двострука и вишеструка префиксација, 6. Префиксација глаголских позајмљеница). три поглавља: Велика и мала количина радње (72–110), Префикс па-/на- (111–255), Префикс и-/у- (256–329), Закључак (330–339), списак Литературе (340–355), списак Скраћеница (356) и Биографију (357).
V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: У <i>Уводу</i> је кандидаткиња навела преглед учења о глаголским префиксима као језичким јединицама које имају специфичан статус у оквиру науке о грађењу речи, морфологије и лексикологије. Налази да је разлог неуједначености схватања ове проблематике заправо непостојање јединствене дефиниције њихове природе, самим тим и творбеног поступка у којем они као средства учествују, као и неусаглашеност мишљења која се

тичу њихових главних функција које остварују у комбинацији са мотивном речју, а то су граматичка функција перфективизације и лексичка функција семантичке модификације. Због тога представљају интересантно полазиште у језичким истраживањима, којих је до данас, са различитим закључцима и резултатима, било доста, како у оквиру чешког, тако и српског језика. Мр Катарина Митрићевић-Штепанек у својој дисертацији описује проблематику префикса, а како би та анализа била извршена до најситнијих детаља, одлучила се за приказивање префикса који глаголу приписују значење велике и мале радње, са посебним акцентом на префиксима *na-/na-* и *u-/y-*. Да би дефинисала проблематику префикса, кандидаткиња је у уводни део рада уврстила и опширан историјат досадашњих проучавања префиксалних глагола. Увод се закључује одељком у коме се наводи предмет и циљ рада, методолошки поступак и грађа. У раду су прецизно дефинисани основни појмови префиксације и семантике префиксалних глагола: квантитативна семантика, значење велике и мале количине радње. Кандидаткиња налази да су појединачна значења велике количине радње јасно разграничена, док је код мале количине радње та граница слабије изражена и елементи који чине дату семантику више се прожимају. То се рефлектује и на лексикографске дефиниције, те је логично да су детаљније и опширније када је у питању семантика велике количине радње. У поглављу 1 – *Мала и велика количина радње* она прво износи општа разматрања и анализира досадашња изучавања овог проблема. Ту наводи ставове пре свега чешких аутора: Д. Шлосара (дијакхронијска анализа творбеног развоја глагола), Ф. Ухера, В. Матезијуса, К Соучкове, али и српских и хрватских: Д. Вељковић-Станковић, Ћ. Грубора, И. Грицкат, Р. Жугића, Б. Тошовића. Такође се осврће и на конфронтативне радове домаћих слависта који изучавају сличну тематику: М. Ивановић (српски и украјински), В. Митриновић (српски и пољски) и А. Марић (српски и словачки). На основу анализе извора закључује да је у чешком језику велика количина радње семантички богатија и да су појединачна значења и значењске нијансе у лексикографским изворима детаљније објашњене од семантике мале количине. Као главни извор за описе значења у оквиру велике и мале количине у српском језику кандидаткињи су послужили *Речник српскохрватског књижевног језика* Матице српске и приручник о творби речи И. Клајна као најдетаљнији, а узима у разматрање и друге граматике и приручнике: М. Стевановића *Савремени српскохрватски језик*, Т. Маретића *Граматица и стилистика хрватског или српског језика*, *Граматица хрватског књижевног језика* С. Бабића. У опису значења као количина, интензитет и трајање радње прецизирање дате семантике било је отежано јер, за разлику од извора у чешком језику, српски и хрватски аутори прибегавају мање прецизним описима значења префикса. У трећем делу анализе појединих питања кандидаткиња се увек осврће на еквиваленцију, за чешке префиксалне глаголе који изражавају велику и малу меру дати су формални и семантички еквиваленти у српском језику, што је, по нашем мишљењу, и највећа вредност конфронтативне анализе. По питању дефинисања велике количине као семантичке црте глаголских префикса има знатних разлика у литератури о чешком и у оној о српском језику: у српским изворима велика количина схвата се и дефинише уже. У закључном делу првог поглавља кандидаткиња сумира добијене податке и истиче да се у литератури о чешком језику значење велике количине радње наводи код префикса *na-, nad-, po-, pro-, pře-, s-, u-, vu-, z-* и *za-*. Та семантичка црта испољава се код наведених префикса на разне начине и кроз различите значењске нијансе: радња се врши до миле воље, до задовољења (*povykládat si, naradovat se*), преко жељене мере и воље за радњу (*nakopat se*), или се врши у претераној и надстандардној мери (*přepracovat se*), или њено вршење доводи до уништења, исцрпљења, смрти (*ubodat, upracovat se*), или се ради о интензивном, детаљном вршењу радње (*probádat, vychválit*), или о њеном дугом трајању (*prospat, vustát*) итд. У српском језику семантику велике количине изражавају префикси *za-, iz-, na-, po-, pre-* и *y-*. Она се као и у чешком језику испољава кроз различита значења: радња се врши до миле воље, до задовољења (*поиграти се, наставати се*), преко жељене мере и воље за радњу (*начекати се*), до крајњих граница (*изударати*), или се врши у претераној мери (*прејести се, преценити*), или се ради о интензивном, детаљном вршењу радње (*измолити, простудирати*), или о њеном дугом трајању (*уседети се, запричати се*) итд. На основу поређења формалне стране закључује се да у чешком језику два пута више префикса изражава ову семантику (10 : 5). Префикси *na-* и *pře-* имају формалне еквиваленте у српском језику у свим појединачним значењима (*natrhat – начупати, паčekat se – начекати се*). Префикс *vu-* има у српском језику два еквивалента, од којих *iz-* у значењима: извршење радње до крајњих граница (*vychválit – исхвалити*) и извршење радње до задовољења потребе, доста (*vušpat se – испавати се*), док је у значењу провести дуже време у вршењу радње његов еквивалент префикс *pre-* (*vustát – престајати*). У значењу трајања радње преко пожељне мере префикс *za-* има формални еквивалент у српском језику (*zarovídat se – запричати се*). За значење вршења радње потпуно, по целој површини објекта еквивалент у српском језику је префикс *y-* (*zašpinit – упрљати*). За префикс *u-* јављају се еквиваленти са префиксима *iz-* (*unosit – износити*) и *pre-* (*umlátit – премлатити*), с тим што се у другом наведеном случају у значењима радњом убити или исцрпсти објекат ради само о делимичним синонимима који морају најчешће бити допуњени неким елементима који прецизирају ту семантику (*umlátit – премлатити* на смрт). У оквиру мале количине радње у литератури о чешком језику наводе се префикси *na-, nad-, o-, ob-, od-, po-, pod-, při-, s-, u-* и *za-*. И овде се квантитативни елемент прожима са темпоралношћу, па и са локализованошћу. Радња се извршава у мањој мери, делимично (*poblednout*), или испод уобичајене мере (*podhodnotit*), а често је одређена трајањем и дефинисана као почетна (*nalomit*), кратка (*pohoupat*), или извршена до миле воље, до задовољења

(*pokochat se, zacvičit si*), а повезана је и са извршењем у простору (*naklonit, nadněst*) итд. У српском језику мала количина радње се у изворима помиње код префикса *za-*, *na-*, *o-*, *ob-*, *po-*, *pod-*, *pre-*, *pri-* и *pro-*. И ту је квантитет често повезан са темпоралношћу, па је тако радња краткотрајна (*полежати, причекати*), или само у свом почетку (*напући*), даље се ради о делимичној, непотпуној радњи (*засећи, нагрести, , пригушити*), или је пак извршена испод нормалне мере (*потценити*) и слабијим интензитетом (*подгрејати*). Овде поређење формалне стране показује да је у чешком и српском језику приближан инвентар префикса који изражавају дату семантику, али опет у корист чешког језика (11 : 9). Формалне еквиваленте у српском језику имају префикси *na-*, *po-*, *pod-* и *při-*. Што се тиче префикса *o-*, *ob-/o-*, *ob-* за неке изведенице у српском језику би се могло рећи да имају благу нијансу мале мере (*ovlhčit – овлажити*). Остали префикси немају формалне еквиваленте. У значењу радњом нешто мало одвојити из целине као еквивалент може да послужи изведеница са префиксом *od-* у значењу сепаративности, али она мора бити допуњена неким елементом који прецизира малу количину радње (*ulít – одлутити* мало чега), док је друга могућност употреба беспрефиксалног деминутивног глагола са суфиксом *-nu-* (*užďibnout – итргнути*). У значењу извршења неке кратке мимичке или вербалне радње еквиваленти могу бити глаголи који имају семантику мање мере, али њихови префикси сами по себи не изражавају малу количину радње (*usmát se – осмехнути се, насмешити се*). Као основни задатак кандидаткиња је себи поставила анализу два суфикса, које је детаљно обрадила у два посебна поглавља: друго поглавље посвећено је префиксу *na-/na-* (111-255), а треће префиксу *u-/y-* (256-329). У уводном делу Другог поглавља разматра семантику велике количине радње префикса *na-/na-*. Разликује три значења у оба језика и свако од њих детаљно анализира: а) Радњом накупити, нагомилати (кумулятивно значење). На основу тумачења семантике овог префикса у Речнику чешког књижевног језика (SSJČ), закључује да су у питању транзитивни глаголи који захтевају објекат у генитиву (за изражавање велике или довољне радње) и у акузативу (за изражавање неутралне количине радње). б) Много, често, дуго вршити/проживљавати радњу (екстензивно) и Вршити радњу до задовољења субјекта (сатуративно, сативно значење). Некада је тешко разлучити екстензивно од сатуративног значења па их је стога неопходно прецизирати помоћу контекста (због чега их је кандидаткиња и ставила под заједничку тачку). У оквиру поменутих значења разликује још и инваријантна и варијантна значења, полисемичне и моносемичне глаголе. Најобимнија је семантичка група „јести и пити до миле воље“. На основу анализе еквивалената закључује да је у српском језику префикс *na-* продуктиван у изражавању семантичке црте велике количине радње (*начистити се*), и то пре свега у значењу кумулативности. Код свих анализираних значења преовлађује тип формалне еквиваленције, чији је број већи од половине укупног броја еквивалената (*nadojit – намустити*). На другом месту су семантички еквиваленти заступљени изведеницама са неким другим префиксом (*nařackovat – ишамарати*), од којих је најбројнији и семантички најприближнији префикс *iz-* у значењу извршења радње у довољној мери, у потпуности, до краја, а на трећем месту функцију еквивалената имају беспрефиксални глаголи (*nalichvařit – стећи лихварењем*). Други део другог поглавља чини анализа семантике мале количине радње. На основу анализе грађе кандидаткиња опет издваја три основна значења префикса *na-/na-*: а) Делимично извршити радњу, б) Извршити радњу слабијим интензитетом, в) Извршити кратку, тренутну радњу. Констатује да је значење под тачком б. у српском језику заступљено малобројним изведеницама, док у значењу под в. постоји само један префиксални глагол. Код оба значења префикса *na-/na-*, и велике и мале количине радње, наводе се приликом анализе еквиваленције и додатна средства из речничке дефиниције, која учествују у прецизирању значења: *dost, mnoho, hodně, tolik* : много, мноштво, доста, колико, толико, толико тога, чега све не; *trochu, částečně, poněkud, mírně, lehce, místu, jemně, krátce, nakrátko* : мало, делимично, непотпуно, незнатно. Код изражавања мале количине радње префикс *na-* је продуктиван у значењу делимично извршити радњу где је кандидаткиња код половине примера нашла формалне еквиваленте (*napřknout – напући*), док су на другом месту поново изведенице са неким другим префиксом (*nakasat – задићи, natužit – делимично уштиркати*), од којих су најбројнији деривати са префиксом *za-* у истом значењу, и на трећем месту као еквиваленти функционишу беспрефиксални глаголи, обично изведени суфиксом *-nu-* који често означавају кратку, тренутну радњу (*naklepnout – чукнути*), од чега овај трећи тип чини тек неколико лексема. Значење извршити радњу слабијим интензитетом на првом месту по бројности изражено је изведеницама са неким другим префиксом (*napřdnout – мало поцрвенети, зацрвенети се*), док су на другом месту формални еквиваленти (*nahřát – нагрјати*), следе беспрефиксални глаголи (*nakopnout – ритнути*), а као још једна могућност изражавања овог значења појављују се и придевске изведенице са суфиксом *-ast*, који уноси у мотивну реч деминутивну нијансу (*naruznout – постати риђаст*). После исцрпне анализе кандидат закључује да је префикс *na-/na-* у чешком и српском језику функционално више оптерећен у изражавању значења велике количине радње, у коме су сва појединачна значења продуктивна, док су код мале количине радње од три значења два слабо продуктивна, односно непродуктивна. У Трећем поглављу кандидаткиња анализира значење велике и мале количине радње префикса *u-/y-*. Опет се значења велике количине радње сврставају у три групе: а) Вршити радњу до исцрпљења или смрти субјекта/објекта, б) Уништити или оштетити објекат сталном или честом радњом, в) Постићи резултат или жељени циљ интензивним вршењем радње. И овде се јављају додатна средства у речничкој дефиницији, али у мањој мери: *nakopes, kopečně*. Кандидаткиња врши и унутарјезичку конфронтацију па налази да је префикс *u-* и у самом чешком

језику неједнако заступљен у изражавању семантичке црте велике количине радње, наиме, веома је продуктиван код значења *вршити радњу до исцрпљења или смрти субјекта/објекта* (*utičit, uběhat se*), док је слабо продуктиван у остала два значења. Префикс *у-* не изражава семантику велике, односно мале количине радње, осим ев. значења *радње продужене преко мере* (*уседети се, улежати се, устајати се*), које је непродуктивно. У недостатку формалних еквивалената, кандидат предлаже друге начине транспозиције: у оквиру велике количине радње значење *вршити радњу до исцрпљења или смрти субјекта/објекта* транспонује се описом значења уз помоћ елемената који прецизирају радњу која доводи до великог замора или смрти (*ukamenovat – убити каменујући*), док се на другом месту налазе изведенице грађене неким другим префиксом (*utrápit – измучити*). Код семантике *уништити или оштетити објекат сталном или честом радњом* најбројније су изведенице са неким другим префиксом (*unosit – износити, похапати*), а затим описне конструкције (*uběhat si – упропастити од ходања, трчања*). За значење *постићи резултат или жељени циљ интензивним вршењем радње*, које има само један формални еквивалент (*uprostit – умолити*), најфреквентнији еквиваленти су изведенице са неким другим префиксом (*umluvit – наговорити*), а на другом месту је опис значења (*užadonit – намолити, наговорити мољакајући*). Други део овог поглавља чине глаголи са значењем мале количине радње подељени у три основна значења *а) Радњом одвојити/одстранити мању количину из целине, б) Извршити кратку (вербалну или мимичку) радњу, в) Извршити мањи покрет у страну или уназад*. Срећу се у опису значења и прилози као додатна средства која упућују на малу количину: *kapka, kousek, krapítek, trošinka, trošičku, trochu, jen, občas, aspoň, lehce*. У изражавању мале количине радње префикс *и-* је продуктиван у значењу *радњом одвојити/одстранити мању количину из целине* (*udrolit*), док су остала два значења, заступљена са мање од по 10 изведеница. У оквиру мале количине радње за сва значења најбројније еквиваленте представљају изведенице са неким другим префиксом (*usypat – одасути мало чега*), док се у веома малом броју појављује опис значења (*ubrousit – делимично отурпијати, истурпијати*) и беспрефиксални глаголи, и то само код семантике *радњом одвојити/одстранити мању количину из целине* (*uždibnout – штрпнути*) – најчешће су изведени суфиксом *-ну-*. Детаљном анализом кандидаткиња је дошала до закључка да је префикс *и-/у-* у чешком језику у оквиру семантичке црте велике и мале количине радње продуктиван у по једном значењу, а у осталим значењима је слабо продуктиван, док је у српском језику апсолутно непродуктиван.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену: Кликните да бисте почели унос текста.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. *Префиксација као процес интеграције глаголских позајмљеница у чешком и српском језику*, Opera Slavica, XXII, 2, 2012, стр. 11–22, Brno, Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

2. *Семантика „уништења/оштећења објекта“ глагола са префиксом у- у чешком језику и њихови еквиваленти у српском језику*, LIII ску п слависта Србије, 9–11. 01. 2015. Филолошки факултет Универзитета у Београду, (у штампи).

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У *Закључку* кандидаткиња сумира резултате добијене конфронтативном анализом глаголских префикса у чешком језику и њихових еквивалената у српском језику. Квантитативну семантику, тачније значење велике и мале количине радње, изражавају глаголски префикси у оба језика. Семантика велике количине радње испољава се на разне начине и кроз различита значења и значењске нијансе. За сва значења у оквиру велике и мале количине радње важи констатација да се начини транспозиције често комбинују, као и да се по потреби посеже за одређеним додатним елементима, најчешће квантитативним, како би се у недостатку формалног еквивалента што прецизније изразила дата семантика. Кандидаткиња је у оквиру семантике велике и мале количине радње у чешком језику идентификовала следеће типове еквиваленције у српском језику: 1. Формална еквиваленција – изведеница грађена истим префиксом, са истим или приближним значењем; 2. Семантичка еквиваленција – изведеница грађена другачијим префиксом, са истим или приближним значењем, евент. прецизираним додатним елементима (најчешће квантитативним); беспрефиксални глагол, евент. прецизиран додатним елементима (најчешће квантитативним); неглаголске лексеме: придевске изведенице грађене префиксом или суфиксом са истим или приближним значењем, ев. прецизираним додатним елементима (најчешће квантитативним); остали начини транспозиције (описна дефиниција, устаљени изрази, додавање и прерасподела елемената у контексту итд.). Рад представља један од могућих погледа на проблематику глаголских префикса и њихових деривата у чешком и српском језику, чији богат семантички потенцијал нуди бројне могућности за даља проучавања. Наведени префиксални глаголи у чешком и српском језику подводе се често под ширу семантичку црту (велика или мала количина радње) без освртања на њихова појединачна значења, која је кандидаткиња у овом раду покушала да издвоји, а уколико се она ипак у речницима дефинишу, неретко се то чини непрецизно. Као друго, поређењем са чешким језиком она налази код извесног броја префиксалних

деривата у српском језику благе нијансе одређених значења која се обично у литератури о српском језику не наводе. То је нпр. случај са префиксима *o-*, *ob-* који се, за разлику од њихових чешких пандана, не повезују са семантиком мале количине радње. Ови закључци К. Митрићевић-Штепанек недвосмислено доприносе да се семантика префиксалних деривата прецизира и да се уједно прошири фонд формалних еквивалената. Рад представља само један од могућих погледа на проблематику глаголских префикса и њихових деривата у чешком и српском језику, чији богат семантички потенцијал нуди бројне могућности за даља проучавања.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА:

На основу примењене конфронтативне анализе глаголских префикса у чешком језику и њихових еквивалената у српском језику мр Катарина Митрићевић-Штепанек дошла је до сасвим јасних закључака о функционисању ових језичких јединица. Прецизирала је семантички садржај глаголских изведеница са префиксима *na-* и *i-* у чешком језику које изражавају велику и малу количину радње, тј. издвојила појединачна значења и значењске нијансе, а затим утврдила формалне и семантичке еквиваленте у српском језику. Када пише о претходним радовима, кандидаткиња истиче суштинску везу са предметом који проучава, пореди их са новијим учењима, у којима наглашава њихове иновационе елементе, полемише с њима и изражава и властити став, јасним научним стилем, с мером и без превише уопштавања, користећи само чињенице. Резултати овог истраживања, сасвим сигурно, могу наћи примену у настави чешког језика у српској средини, као и у преводилачкој и лексикографској пракси. Овакав конфронтативни опис префиксалних глагола ова два језика употпуњава слику система глаголских префикса у словенским језицима у целини.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу свега изложеног, сматрамо да је Мр Катарина Митрићевић-Штепанек обрадом теме под насловом „Глаголски префикси у функцији изражавања количине радње у чешком и српском језику“ сачинила вредно научно дело од несумњивог значаја за српску бохемистику. Због тога предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета да ову дисертацију прихвати и одобри приступ усменој одбрани рада.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.